

บทคัดย่อ

“เด็กภาวะยากลำบาก” หมายถึง เด็กที่ประสบปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคม เป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ในการศึกษาเรื่อง “สถานการณ์เด็กภาวะยากลำบาก ครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากเด็ก 8 กลุ่ม ซึ่งมีตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 273 คน ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ
1. เด็กชาวเขาที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมือง	38	16.03
2. เด็กจากชุมชนแออัด	47	19.83
3. เด็กที่เสพสารเสพติด	30	12.66
4. เด็กเร่ร่อน	13	5.48
5. เด็กที่ถูกละเมิดทางเพศ	30	12.66
6. เด็กในความดูแลขององค์กรพัฒนาเอกชน	47	19.83
7. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์	14	5.91
8. เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาและเด็กพิการ	18	7.60

ในจำนวนของกลุ่มเด็กที่เป็นตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้ มีเด็กที่มีสัญชาติไทย 197 คน (83.12 %) และเป็นเด็กที่มีสัญชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะมีสัญชาติพม่า 38 คน (16.03 %) กรณีกลุ่มเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยนั้นเด็กเหล่านี้จะมาจากหลากหลายเชื้อชาติซึ่งมีทั้งพม่า จีนฮ่อ และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ลีซอ อีเก้อ และมูเซอ เป็นต้น

หากจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาตามเพศ จะพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงซึ่งมีเป็นจำนวนถึง 123 คน (51.95 %) เป็นเพศชาย 113 คน (47.68 %) และเป็นเพศที่ 3 จำนวน 1 คน (0.42 %) ถ้าจำแนกตามกลุ่มอายุของเด็กในภาวะยากลำบากที่ศึกษาพบว่าเด็กส่วนใหญ่ 119 คน (50.21 %) อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 11-15 ปี ส่วนเด็กที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15-19 ปี มีจำนวน 56 คน (23.63 %) และเด็กภาวะยากลำบากที่มีอยู่ในช่วง 6-10 ปี มีจำนวนถึง 48 คน (20.25 %)

การจำแนกตามพื้นฐานการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษารั้งนี้ พบว่ามีเด็กจำนวนสูงถึง 52 คน (21.94 %) ที่ไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อนเลย ในขณะที่มีเด็กที่อยู่ในระหว่างการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับอาชีวะศึกษามีจำนวน 148 คน (62.45 %) และเป็นเด็กที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับอาชีวะศึกษาแล้ว มีจำนวน 37 คน (15.6%)

หากจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามภูมิลำเนาเดิม เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ซึ่งมีจำนวน 133 คน (56.12%) จะเป็นเด็กที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนที่เหลือจะเป็นเด็กที่เคลื่อนย้ายมาจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ รวมทั้งเป็นเด็กที่มีภูมิลำเนาเดิมมาจากประเทศพม่า จำนวน 15 คน (6.33 %)

จากการสอบถามในด้านความสัมพันธ์ของเด็กกับครอบครัวเดิม พบว่ามีเด็กเป็นจำนวนถึง 90 คน (37.97 %) ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและราบรื่นกับครอบครัว นอกนั้นจะเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ความสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นไปในลักษณะที่มีความขัดแย้ง 16 คน (6.75 %) เป็นเด็กที่พ่อแม่มีภรรยาหรือสามีใหม่ถึง 24 คน (10.13 %) พ่อแม่เสียชีวิตไปแล้ว 34 คน (14.35 %) และเป็นเด็กที่มีพ่อแม่ติดคุกถึง 38 คน (16.03 %)

ในการสอบถามถึงสถานที่อยู่และที่พักอาศัยของเด็กในปัจจุบัน พบว่าเด็กเหล่านี้มีสถานที่พักอยู่อาศัยถึง 180 คน (75-95 %) โดยจำแนกเป็นเด็กที่พักอยู่กับพ่อแม่ 69 คน อยู่กับญาติ 29 คน เช่าหอ เช่าบ้าน หรือเช่าห้องอยู่ในชุมชนแออัด มีเป็นจำนวน 58 คน ส่วนเด็กที่ไม่มีบ้านอยู่อาศัย โดยต้องอาศัยอยู่กับองค์กรเอกชน ซึ่งมีมากถึง 56 คน (21.40 %)

ในด้านสุขภาพอนามัยของเด็กในภาวะยากลำบากที่ศึกษาครั้งนี้พบว่าเด็กที่มีสุขภาพสมบูรณ์และแข็งแรงดี 166 คน (70.04 %) เป็นเด็กพิการ 8 คน (3.38 %) มีโรคประจำตัว 14 คน และในการเก็บข้อมูลทางด้านสภาวะทางอารมณ์ พบว่าในกลุ่มเด็กที่ศึกษานี้ มีเด็กที่มีความร่าเริงแจ่มใส 132 คน (55.7 %) เป็นเด็กที่มีอาการซึมเศร้า 35 คน (14.77%) เด็กที่มีความเครียด วิตกกังวล หวาดผวา รวมทั้งมีอาการทางจิต 13 คน (5.48 %) และมีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพถึง 26 คน (10.97 %)

จากการสำรวจในเรื่องการใช้สารเสพติดของเด็กกลุ่มนี้พบว่า ดินทุหรือมากที่สุด จำนวน 39 ราย (16.4 %) รองลงมาเป็นสุราและสารละลายมีจำนวนอย่างละ 38 ราย (16.03 %) เท่า ๆ กัน และติดยาบ้า 23 ราย (9.70 %) นอกนั้นก็มีการใช้สารเสพติดกัญชาและเฮโรอีนด้วย

เด็กที่ศึกษากลุ่มนี้มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิ ถูกปล่อยปะละเลย และประพฤติไม่เหมาะสม ได้แก่ การเร่ร่อนขอทาน การเร่ขายดอกไม้ พวงมาลัย และการใช้สารเสพติดซึ่งมีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.72 หรือจำนวนถึง 42 คน ในแต่ละกิจกรรม การเร่ขายบริการทางเพศ การขายบริการในสถานเริงรมย์ เป็นต้น

จากการสอบถามลักษณะความช่วยเหลือที่เด็กเหล่านี้ต้องการ พบว่าต้องการความช่วยเหลือด้านการศึกษา และการฝึกทักษะอาชีพมากที่สุด (26 ราย หรือ 10.97 %) รองลงมาเป็นการต้องการในด้านทำให้คำปรึกษาจากองค์กรต่างๆ (25 ราย หรือ 10.55 %) นอกจากนี้ยังมีความต้องการในด้านการรักษาพยาบาล การบำบัดร่างกายและจิตใจ (18 ราย หรือ 7.59 %) เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาเด็กภาวะยากลำบากในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เสนอไว้
แนวทางใหญ่ ๆ คือ

1. การแก้ปัญหาในระยะสั้น หรือเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อเป็นการลดระดับความรุนแรงของปัญหา ทั้งนี้สืบเนื่องจากเด็กเหล่านี้เป็นเด็กขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดที่พักอาศัย ดิคนสารเสพติด ไม่ได้เรียนหนังสือ และขาดความรู้ความชำนาญที่จะนำไปประกอบอาชีพได้

การแก้ปัญหาในระยะสั้นจึงเน้นไปที่การหาที่พักอาศัยให้แก่เด็กเหล่านั้น ตลอดจนจัดหาสถานที่ให้ได้เล่าเรียน รวมทั้งหาแหล่งเพื่อบำบัดยาเสพติดและฟื้นฟูจิตใจ เพื่อให้เด็กเหล่านั้นสามารถใช้ชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติได้ และจัดให้มีการอบรมวิชาชีพเพื่อให้เด็กในภาวะยากลำบากเหล่านี้มีความรู้ความชำนาญ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้

2. การแก้ปัญหาในระยะยาว ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาในลักษณะถาวร ทำได้โดยการเตรียมสังคมและชุมชน เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกัน ป้องกันมิให้เด็กเหล่านั้นเข้ามาสู่ในภาวะยากลำบาก ซึ่งอาจทำได้โดยการสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว เพื่อให้เป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมีสังคมที่มีความพร้อมและสมบูรณ์ ตลอดจนมีชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถควบคุมดูแลครอบครัว สมาชิกต่างๆ ภายในชุมชนด้วยตนเองได้ รวมทั้งมีความเข้มแข็งพอที่จะสกัดกั้นการแพร่ระบาดของอบายมุขต่างๆ ที่อาจทะลักเข้าสู่ชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งอาจบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ โดยการยึดตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ซึ่งจะทำให้แต่ละครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสงบ มีความอบอุ่น มีสังคมที่มีความสุขสมบูรณ์และมีชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นปราการในการป้องกันอบายมุขต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ตามเจตนารมณ์ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น